

LA PROSA RELIGIOSA IMPRESA EN CATALÀ A LA MALLORCA DEL SEGLE XVII: NOTÍCIA DE SIS OBRES.

JOAN ALEGRET

Entre la Biblioteca Bartomeu March i la de l'Ateneu Barcelonès he pogut veure exemplars de sis obres - dos opuscles i quatre llibres - impreses al segle XVII a Mallorca en llengua catalana. De totes sis obres, ja en donà fitxa Joaquim Maria Bover en la seva *Biblioteca de Autores Baleares* (Mallorca 1868, reeditada en facsímil Barcelona / Sueca 1973). La més antiga - un opuscle de 1639 - l'he trobada tan sols en un exemplar incomplet en el qual només hi ha un recull d'oracions. Les altres cinc obres (pertanyent cadascuna a un gènere religiós diferent) s'imprimiren en primera edició dins el quart de segle comprès entre 1670 i 1695. El llibre de 1670, traduït d'un original en castellà, no té cap reedició coneguda a Mallorca, però desde 1679 en va tenir unes quantes a Catalunya. El llibre de 1683 és la versió modernitzada d'un text de 1446. El de 1684 és un original que serà reeditat en traducció castellana l'any 1783. Un opuscle de 1684 reapareixerà en una altra impremta mallorquina l'any 1697. I, finalment, el llibre de 1695 tingué una segona impressió l'any 1707. Com que poden interessar a historiadors i filòlegs, passaré a donar-ne qualque notícia.

[1]

Joaquim Maria Bover i el fitxers de la Biblioteca Bartomeu March posen a nom del jesuïta mallorquí Joan-Baptista Escardò (Mallorca, 1581-1652, Valldemossa) l'opuscle *Devocions molt profitoses del Examen de Conciencia, Acte de Contricio, y Meditacio de la Eternitat, que predicà lo Pare Ivan Baptista Escardó Religios de la Compañia de Iesvs, en la Iglesia Cathedral de Mallorca, y en la Parrochial de Sancta Eulalia, Quaresma Any 1638. Y ara novament ab altres oracions devotissimes, ha fet estampar el Licenciado Iuan Vanrell Rector de la Vila de Espolles* (Mallorca 1639). Bover diu que té 64 pàgines; l'exemplar de can March és incomplet: 4 pàgines preliminars sense numerar (incloent-hi la portada) i 28 pàgines numerades; un índex inicial, tanmateix, ens assabenta del contingut de l'obra.

Aquest opuscle no conté cap altra cosa que una sèrie de devocions, en prosa o en vers, des de *La Lletenia de la Mare de Deu* al *Rosari de la Purissima Concepcio, y Virginitat de la Mare de Deu*, passant pel famós sonet anònim *No me mueve, mi Dios, para quererte*, transcrit en castellà, o la també molt coneguda octava *¿Yo para que nací? Para salvarme*, aquesta donada en una traducció catalana. Ens quedam, doncs, sense poder atribuir cap obra en català a aquest famós predicador, autor d'una *Rhetorica Christiana o Idea de los que dessean predicar con espíritu, y frvto de las almas, escondida en los avisos que se dan en este libro para declarar la palabra de Dios con provecho de los oyentes* (Mallorca, 1647), que duu llicències de 1644 i aprovacions de 1645. En el *Prólogo al Lector* de la *Rhetorica*,

hi esmenta el pare Escardò la seva experiència de més de trenta anys de predicador de quaresmes i de lector de retòrica en el col·legi de Saragossa.¹

[2]

Un llibre de prosa religiosa barroca que pot ésser de lectura apassionant són els *Casos raros de la confessio* (Mallorca 1670) del jesuïta navarrès - natural de Tafalla - Cristóbal de Vega (? -1622), editat originàriament en castellà a València l'any 1656. Un article anònim de l'Enciclopèdia Espasa ens complica les coses i ens diu que el veritable autor de l'obra és un altre jesuïta, el valencià Jeroni López (Gandia, 1589 - 1658, València) predicador cèlebre a la seva època, a qui adjudica també la veritable autoria de la *Práctica del Catecismo Romano y Doctrina Cristiana* (igualmente traduïda al català, per una mà anònima en aquest cas, i editada a Barcelona el 1648 i el 1686) de Juan Eusebio Nieremberg (Madrid, 1595 - 1658), obra que, si figura entre les d'aquest jesuïta madrileny - diu - deu ésser *probablemente por haber sido éste quien le dió la última mano*.

El traductor dels *Casos raros de la confessio* és el jesuïta mallorquí Ignaci Fiol (Mallorca, 1619 - 1684, Catarubén), que morí màrtir a Amèrica, a mans dels indígenes (en un lloc, aleshores, de la Nova Granada, ara de Veneçuela). Segons Bover el pare Fiol és autor d'unes *Prophesias* impreses a Mallorca sense data, que vaticinaven els fets que havien de tenir lloc entre 1668 i 1720 i que foren prohibides per la Inquisició l'any 1706, per la qual cosa Bover diu que no n'ha pogut veure cap exemplar (S'ha de posar en dubte aquesta autoria, ja que era fàcil que un anònim inventàs les profecies, tot atribuint-les - per tal d'obtenir major crèdit - a un religiós que havia mort màrtir).

Llegits sencers, els *Casos raros de la confessio* resulten ésser bàsicament un aplec de narracions breus, contades amb gran perícia: una obra mestra de la narrativa de terror sobrenatural. Martínez o Vega en deuen ésser, més que no pas autors, recopiladors i refundidors: en molts de casos, comencen el relat fent referència a la font escrita d'on l'extreuen o a la persona que els l'ha comunicada. Algunes històries devien ésser ja molt antigues i tradicionalitzades, d'altres pareixen coetànies. Caldria, doncs, fer una recerca per establir el grau de reelaboració o d'autoria dels nostres jesuïtes.

El llibre va dividir en dues parts. La primera, que té XVI capítols, tracta dels pecats callats. La segona en té XX i fa referència a les confessions sacrílegues sense propòsit d'esmena.

Segons els meus apunts de lectura, en la part primera hi arriba a haver 5 eximplis o narracions més breus i 11 de relativament més llargues que solen ocupar un capítol cadascuna. Les narracions d'aquesta part són les que presenten, en general, més escenificació d'esglaiadors elements sobrenaturals: àngels i dimonis, llums celestials i infernals, renous, olors pestilents, moviments i caigudes d'objectes, aparicions de condemnats (amb foc, cadenes, escorpins, serps, calàpets, dracs, cans i rates), forces invisibles que empenyen o subjecten els humans... De les d'aquest caire, és excel·lent la narració del capítol VII. Entre el capítol V i el XII, inclusivament, són doncs els personatges condemnats. En la majoria dels casos, els personatges pecadors d'aquestes històries terrorífiques pretesament edificants sofreixen una condemna eterna. En són excepció sengles relats finals, als capítols XV i

¹ Jaume GARAU AMENGUAL: "Apuntes para un estudio de la vida y obra de Juan Bautista Escardó (Palma de Mallorca, [1581] - 1652)", *Criticón*, 61, 1994, 57-68.

XVI respectivament. En el XV, un cavaller d'Antwerpen, havent comès un pecat deshonest (naturalment, no se'ns dona cap narració o explicació del pecat), com que li fa molta vergonya de confessar-lo, pensa que si arriba a esborrar-lo de la seva memòria ja no tindrà obligació de confessar-lo, i es dedica durant molts d'anys aviatjar i a distreure's. És clar: no pot oblidar-lo i, desesperat, decideix de penjar-se amb una corda i se'n va amb carruatge cap a un seu hort a perpetrar el suïcidi. Però troba pel camí un pare jesuïta, el recull, conversen i, en el marc idíl·lic de l'hort, es confessa i rep l'absolució. En el XVI, el pecador empegueït és el rei Carles de França, a qui Sant Gil i la intervenció d'un àngel ajudaran a superar el problema.

En la segona part, hi veig setze narracions i tres eximplis més breus. Dins el capítol XIV hi ha - després d'altres dos relats - un fet portentós que hom diu extret de la crònica del moro Rasis publicada a Toledo el 1549 i continguda a la llibreria reial espanyola, fet que té lloc en el campament del rei Don Rodrigo prop del Guadalquivir. El relat que clou aquesta segona part, al capítol últim, és extret, segons hi diu, de la vida de Sant Basili Magne: un jove ven l'ànima al dimoni per tal d'aconseguir una donzella de la qual està enamorat i que, en principi, no li correspon. Un cop casats, ell ho diu a ella i ella va a Sant Basili a contar-li-ho i a demanar-li ajut. El jove fa una confessió general i la cèdula en què havia signat amb sang el pacte és restituïda pels dimonis, després d'haver-ho ordenat el sant: els nostres protagonistes humans la veuen arribar per l'aire.

Aquesta versió catalana dels *Casos raros de la confessio*, feta per un mallorquí i estampada per primer cop a la Balear major l'any 1670 per l'impressor Rafel Moyà i Thomàs, va obtenir un gran èxit editorial a Catalunya. Conjunyant i sedassant les informacions bibliogràfiques de Bover i d'Aguiló, i sumant-hi les meves recerques, resulta que n'hi devia haver una edició inicial a Barcelona l'any 1679, que és la data de les llicències que reproduïxen edicions posteriors fetes a Barcelona i a Girona, però aquesta presumpta primera edició feta al Principat no veig que hagi estat trobada. Hi ha, però, les següents edicions barcelonines atestades i datades: 1685 per Lacaballeria, 1691 per Llopis, 1696 a l'Estampa de Mathevat administrada per Josep Casarachs, i 1709 i 1727 per Josep Teixidor. I a Barcelona també, però sense data d'impressió, almenys una de Josep Altés i una altra de Josep Teixidor a costa del llibreter Baltasar Ferrer. I a Girona, una almenys per Narcís Oliva.

De totes aquestes impressions, n'he vist exemplars de tres: de la inicial de 1670 (a la Biblioteca Bartomeu March), de la de Josep Teixidor sense data (a l'Ateneu Barcelonès) i una de gironina per Narcís Oliva (també de l'Ateneu) que, pels caràcters i el paper, ja sembla molt més tardana (del segle XIX o del XX).

Si en l'edició mallorquina hi diu *Tradhyts de Castellá a nostre vulgar Mallorqui*, en les impressions catalanes que he vistes hi diu *Tradhyts de Castellá en nostre vulgar Catalá*, amb el nom del pare Fiol com a traductor (si bé el seu *Ignaci* mallorquí, que es correspon amb l'etimologia del mot, esdevé un *Ignasi* catalunyitzat). Pel que vaig poder comparar entre les tres impressions, les diferències del text no van gaire més enllà dels canvis ortogràfics. L'edició mallorquina acaba amb un apèndix que comprèn un curiós *Interrogatori dels peccats, pera fer confessions llargues. y generals en breu espai de temps*, unes *Interrogacions de la Doctrina Christiana per modo de dialogo* i sis textos breus més d'oracions i actes de contrició, en prosa i en vers: pel que fa a la llengua, n'hi ha dos en català i en prosa, un de bilingüe format per una prosa en castellà i una octava en català (que és, com a l'opuscle mallorquí de 1639, una traducció de *¿Yo para que nacl? Para salvarme*),

i tres d'altres enterament en castellà (un en prosa i dos en vers: hi tornam a trobar el sonet *No me mueve, mi Dios, para quererte*). En les dues edicions fetes a Catalunya que he pogut veure, hi desapareixen els tres darrers d'aquests sis textos i, doncs, no hi ha el famós sonet ascètic anònim.

[3]

Un il·lustre lul·lista menorquí resident a Mallorca, el franciscà Francesc Marçal (Maó, c.1591 - 1688, Mallorca), edità un *Exercici de la Santa creu* (Mallorca, 1683) compost l'any 1446 al Puig de Randa per un framenor confessor de la reina Maria (personatge al qual fonts posteriors anomenen fra Caldés o Calders, Ilucmajorer). *Are traduït en llengua vulgar corrent*, diu a la portada del llibre imprès, que, en els seus 60 capítols, presenta castellanismes lèxics, però en molt menor proporció que els altres llibres coetanis (Fóra interessant que qualche estudiós de la història de la llengua ens fes un treball sobre aquesta *traducció*). La dedicatòria de Marçal a la Santa Observança de la Regla de Sant Francesc és l'únic text seu conegut en català, ja que la resta impresa de la seva obra és en llatí i castellà.²

[4]

Si bé el *Llibre de la Invenció, y Miracles de la Prodigiosa Figyra de Nostre Señora de Llvch* (1684), compost per Rafel Busquets, beneficiat en la seu de Mallorca, és dividit en cinc capítols, la major part de les pàgines del llibre són ocupades pels miracles, el conjunt dels quals representa que forma el capítol cinquè: als quatre capítols inicials els corresponen només les pàgines 1 - 45, mentre que la narració dels miracles hi ocupa de la 46 a la 239 inclusivament. La llegenda de la invenció de la imatge, en el capítol primer, conta com un minyó, dels qui quedaren esclaus després de la Conquesta, batejat amb el nom de Lluc, tot fent de pastor veu davallar damunt unes penyes una bella còpia de celestials resplendors acompanyats de suau música. El pastoret Lluc ho contarà a un monjo que fa vida solitària a l'església de Sant Pere d'Escorca, i tots dos trobaran entre unes penyes la imatge de la Mare de Déu.

Els miracles d'aquest llibre van encabits dins 66 rúbriques o títols descriptius, però sense dur numeració. I cal tenir en compte que la rúbrica vint-i-vuitena, *Allibera Nre. Sra. SS. molts Vaxells de tempestats y cossaris* (pp. 129 - 150) acumula 16 miracles (un dels quals, l'onzè del grup, és doble: de primer els col·legials del santuari senten tocar les campanes totes soles devers mitjanit, sis dies després pugen al santuari un patró i uns mariners que conten que, aquell mateix dia i devers la mateixa hora del miracle de les campanes, la Mare de Déu de Lluc els va salvar d'una tempestat). Per tant, el total de miracles recollits é de 81 (o 82, segons com vulgueu comptar el miracle doble suara referit), amb referències temporals que van des de 1513 a 1682; és a dir que cobreixen quasi tota la setzena i dassetena centúries, i ens forneixen una crònica de successos de la Mallorca d'aquell temps. N'hi ha de prou llargs, com el vint-i-novè, que hi ocupa deu planes, i conta com un jove de devuit anys, de la parròquia de Lluc, que - juntament amb son pare - feia de guarda de la talaia de la Cala Mitjana, anant tot sol a collir fonoll marí d'un penyal, en transpantar un dia de juliol de 1626, caigué rodolant fins a arribar a mar; en pogué sortir,

² Sebastià TRIAS MERCANT: *Història del pensament a Mallorca. Dels orígens al segle XX*, Mallorca, 1985, Moll (Els treballs i els dies, 28), on tracta "El misticisme popular de Nicolau Caldés", 124-125, i "Escolasticisme i renovació: Francesc Marçal", 193-203.

sense saber nedar, invocant l'auxili de la Mare de Déu de Lluc, i pujà per la penya fins que quedà entre dos grenys de roca. El salvament es complica i dilata, però tot acabarà bé: com que les barques del port de Sóller són eixides a pescar, caldrà salvar-lo amb una rudimentària barca de canya, de navegació molt lenta.

S'ha fet una reedició facsímil d'aquest llibre per l'editorial Lucus (Inca, 1989), que constitueix el número 4 de les "Publicacions del Santuari de Lluc". En una *Introducció* signada conjuntament pels pares Gabriel Llompart, teatí, i Rafel Juan, missioner dels Sagrats Cors, se'ns informa que Rafel Busquets (? - 1645), doctor en Teologia, va predicar la Quaresma a Lluc els anys 1687 i 1694, va passar a esser Col·legial del Santuari el mes de maig de 1692, i fou mestre de gramàtica dels minyons de l'Escolania el 1692 - 93 i sagristà entre 1693 i 1695. El llibre de Rafel Busquets no havia tingut fins ara cap reedició de l'original català, fet *En la Estampa de Pera Frau impressor de la Santa Inquisició*. En canvi, es va publicar en traducció castellana l'any 1783, traducció reeditada com a fullet d'*El Diario de Palma* el 1884.

La reedició facsímil va precedida encara de dos treballs més, signats per membres de la congregació dels missioners dels Sagrats Cors: una *Aproximació sociolingüística*, de Gabriel Seguí Trobat, i una versió modernitzada del text feta pel pare Gaspar Munar (Pina, 1899-1987, Randa), que hi ocupa les pp. 49-198, i és un poc aberrant filològicament. El pare Munar diu que hi conserva alguns castellanismes, la grafia *Lluc*", l'article *lo*, els possessius *son i sa*, etc. I que en determinats passatges *en què la idea queda obscurida per la multitud de paraules, a vegades hem prescindit d'elles, per a deixar més clara la idea de l'autor, així com com ja ho va fer el qui, l'any 1783, va traduir el llibre del Dr. Busquets del català al castellà*. El facsímil de l'original, tanmateix, pot esser llegit entre les pp. 199 - 470 d'aquesta reedició.

[5]

Sobre la biografia de Cristòfol Fiol (Mallorca, ? - 1702) podem disposar de dues fonts impreses: l'article que li dedica Bover i les referències que Carme Simó, al seu *Catàleg dels noticiaris mallorquins (1372 - 1810)*,³ extreu d'una *Breve noticia de la vida y escritos del Dr. Christoval Fiol Pro., (...)* escrita pel pare Lluís de Vilafranca després d'acabar la còpia del *Libre de Memorias de cosas notables segons al discurs dels anys per mi el Dr. Cristophol Fiol (...)*, noticiari que abasta del 13 de desembre de 1643 al 5 de maig de 1702. Conjunyant ambdues fonts, tenim que Cristòfol Fiol, nat en una família de mercaders, es doctorà en Teologia a Gandia (1644), fou ordenat sacerdot (1645) i obtingué el càrrec de rector de Campos (1646). Emperò, segons Bover, la fermesa del seu caràcter li causà topades i el tribunal eclesiàstic el féu anar desterrat a Andratx i arrestat a la ciutat de Mallorca; a causa d'això (i també per poder viure a la seva ciutat natal) l'any 1661 cedí la plaça de Campos a canvi d'un vitalici. Segons el pare Lluís de Vilafranca, l'any 1659 fou un dels sis rectors de la part forana designats pel bisbe Diego Escolano per tractar els assumptes del sínode i va esser nomenat examinador sinodal supernumerari; una malaltia greu, emperò, l'apartà de la vida pública des de l'agost fins al desembre d'aquell any. L'any 1661 fou nomenat confessor ordinari de les monges de Santa Caterina de Sena i, successivament, va esser confessor també de les de l'Olivar, de les de Santa Magdalena i de les tereses; de l'església d'aquestes darreres, en fou benefactor: hi pagà obres, joies i

³ Carme SIMO: *Catàleg dels noticiaris mallorquins (1372-1810)*, Mallorca 1990, 268 pp., Societat Arqueològica Lul·liana (Monografies, 2). Veure 89 - 93.

ornaments. Elegit dos pics per a canongies de la seu, no va poder accedir-hi enfront de les competències suscitades; tanmateix, el bisbe Pere d'Alagó el nomenà vicari general (1689) i l'elegí com a un dels jutges del sínode de 1691. Havent gairebé perdut la vista, l'any 1698 renuncià al càrrec de vicari general.

Cristòfol Fiol publicà tres obres de temàtica religiosa: un llibre en llatí, *Rituale Mejoricense juxta rituale romanum* (Mallorca 1691),⁴ i dos opuscles en català, *Breu pero vertadera explicació de una questió necesaria para quietud de las conciencias de los habitantes de esta isla y Regne de Mallorca* (...) (Mallorca 1691), i *Ceremonias que dev observar el Sacerdot en la celebració de la Missa resada conforme les Rubricas del Missal Roma, y expl[i]cacio de graves Autors*, obra que, segons Bover tingué dues edicions: una a la impremta de Francesc Oliver (1684) i una altra per Miquel Cerdà i Antich (1697); a la Biblioteca Bartomeu March he pogut consultar un exemplar d'aquesta segona edició i passaré a donar-ne notícia. (Els fulls d'aquest exemplar no duïen numeració: la que donaré és la que jo hi he anotat amb llapis).

Aquest tractat de les *Ceremonias* (...) va adreçat *A los RRs. PP. Sacerdots de est Bisbat, y Regne de Mallorca*, als quals declara Fiol, en una epístola inicial (folis 1r-2r) els tres motius que l'han instat a recopilar-les. Un primer motiu és per tal que *ab mes facilitat pug[u] jen teni en se case vn breu tractat de todas les ceremonias pera ab comoditat los novament ordenats, la puguen apendre, y decorar las oracions, y los ya ordenats ab tal ocasio pug[ue]n repassarles*. Un altre - hi diu - *es estat per haver experimentat la molta negligencia, y ha en esta materia, y tem no sia pecaminosa* (...). I, a la fi, exposa un tercer motiu: *Y vltimament el haver posat estes breus notes de les ceremonias ab nostre llengua vulgar es estat per saber que casi totes les nacions tenen est tractat, ab ses proprias com son en Española, Francesa, Itailana [sic], y moltes altres, y no esser de menor condicio la nostra*.⁵ De fet, en la nostra llengua ja havia aparegut, a Barcelona, una obra semblant, que també va tenir dues edicions - 1650 i 1679 -: un *Tractat de les cerimonies de la missa* - escrit per Rafel Vilalta, prevere de Santa Maria del Mar.

El cos de les *Ceremonias* (...) de Cristòfol Fiol es presenta dividit en *títols* numerats amb lletres romanes. Un títol I, introductor, és l'únic que no duu epígraf. Tot seguit, del títol II al XII, inclusivament, hi tenim tractats els diferents moments d'una missa resada normal, des *Del ingreso del Sacerdot al Altar* fins a *De la Benedictio en el fi de la Missa, y Evangeli de Sant Iuan*. Un pic acabat el títol XII, hi apareix un gravat representant el Crist a la creu entre la Mare de Déu i Sant Joan, gravat que ocupa més de la meitat del full 33 verso, com una indicació d'acabament de la part bàsica i majoritària del tractat. Hi ha després dos apartats més que no duen numeració però sí epígraf: *Ceremonias que ha de fer el Sacerdot celebrant en lo Altar ahont està patent el SS. Sagrament, en la Missa resade i Ceremonias que ha de fer el Sacerdot celebrant davant el Prelat en la propria Diocesis en les Misses resades*. I, finalment, hi ha el títol XIII: *De lo que se ha de omitir en les misses rezades ques celebran de Requiem*. Tot plegat (aquests tretze títols més els dos epígrafs no numerats) ocupa del foli 3r al 38r de l'opuscle.

⁴ En reproduesc el títol tal com apareix a la Biblioteca de Bover, tot i que a la primera e de Mejoricense hi deu haver una errada.

⁵ Aquest darrer passatge ja ha estat divulgat per Josep MASSOT I MUNTANER, que el transcriu amb grafia normalitzada al seu llibre *Els mallorquins i la llengua autòctona*, Barcelona, 1971, [2^a1985], 336 pp., Curial (Biblioteca Catalana, 1).17, d'on l'ha reproduït Carne Simó a la p.92 del seu Catàleg.

A la fi de tot - folis 38v a 39v - hi ha un poema, *Specvlvm Sacerdotis Christvs Sacerdotes alloquens*, de seixanta-vuit versos en llatí, que deu esser obra del mateix Fiol.

[6]

El franciscà Pere-Antoni Frontera (Sineu, 1630 - 1714, Mallorca) publicà unes *Meditacions del via Crucis y Corona dels set goigs de Maria Santissima en gracia concebuda* (Mallorca, 1695). La breu dedicatòria inicial *A la Reyna dels Angels Maria SS. sempre Immaculada* és un bon exemple de retòrica barroca en llengua catalana. La transcriuré sencera:

Pvriissima Verge en el primer instant de vostron ser fisich, y Real en gracia concebude, à vostres divinas plantes se presenta, y á vostre sombre se ampare el mes inutil de vostros sirvens ple de confusio; no sols per lo poch que vos ha servit, quant deudor à vostros favors avia de ser el qui mes; are que avia de comparexer molt lograt, vos oferex vn donatiu tan tenuo, que á penas merex nom de donatiu. Be concider que ningune dadiva de las creaturas correspon á vostre grandeza; pero per lo matex que es en grau superlatiu sublime confio rebreu gustose la poquedad de la oferta; puis gozant abundancia de gracias concedidas á vostra Real persona, de la Beatissima Trinitat, sens necessitat de creatura algune vos concider; ni per axo dexau de acceptar la poquedad que vostros devots vos oferexen. Gustosa es, y delitable a vostros vlls la Passio de vostron Fill, y es molt de vostron agrado repetidas vegades vos sia oferida, las mans de lo Autor no molt limpias quiçà eus causaran asco, pero esper no faltará algune anima, qui mes pura oferintla, vos donerá agrado. Filla sou molt amade del Pare Etern, qui eus comunicá poder immens per ajudar à vostros devots. Mare sou vnica del Fill del qual participareu summa sabiduria,pera dirigir los qui vâ errats. Esposa sou molt volguda del Esperit Sant, tan amorose q sabereu recòpensar ab los actes fervorosos de vostre voluntat, lo amor que tots devem á nostron Deu, y Señor. Sou finalment Espose del Patriarca S. Ioseph qui tan propicio fonch en sos devots: mostrauvos propicia en ves de esta inutil creatura que á vostre presêcia comperex tan minorade. Menor es la sua profecio, y per tant, mes no ha sabut grangear. Perdonau las faltes de que va còpagnat, y ab lo candor de vostre pureza bof[r]raules, peraque no ofengan los vlls dels qui esta obra llegiran, y á lo Autor donau llum per acertar el cami de la eterna Beneventuranse.

Entre els XI capítols del tractat primer, *De las meditacions del Via Crucis*", hi destaca, al capítol III, la Sentencia en que fonch condemnat à mort afrontose Christo Iesus, posada en boca de Ponç Pilat, que, segons Bover, fou copiada després per d'altres autors. En el capítol VIII, Frontera ens hi detalla el cerimonial amb què en aquell temps la Universitat Lul·liana de Mallorca celebrava les diades de la conversió i de l'òbit del beat Ramon Lluïl (dies 25 de gener i 30 de juny, respectivament). En el capítol IX ens proporciona notícies de les celebracions cristianes de les principals festivitats de l'any a Jerusalem (on diu Frontera

que visqué quatre anys). Entre els VII capítols del tractat segon, *De las meditacions de los set goigs de la Corona de Maria Santissima*, hi ha al capítol IV la notícia històrica de com s'inicià el rès públic de la Corona de Maria Santissima en la capella de la Purissima del convent de Sant Francesc, a Palma, l'any 1689. Dins els capítols de les dues parts o en apèndix, hi ha oracions i versos en català, castellà i llatí: al capítol IV de la primera part hi ha un romanç *á Christo con la Cruz á cuestras* que Frontera atribueix a Lope de Vega i el comença dient:

Al son de trompetas tristes
pregones injustos dán
esta es la justicia que dizen
pero no dizen verdad

i que, efectivament, és del *Fénix de los ingenios*, de les seves *Rimas sacras* (1614), però el franciscà sineuer ens el comença a citar pel vers 25, tot ometent-nos-en el principi.

Bover ens diu, sense especificar-ne les dates, que fra Pere-Antoni no sols havia reconegut tota la Terra Santa i viscut uns anys a Jerusalem, sinó que, després d'haver tornat a Mallorca, se'n va anar també a Amèrica a convertir infidels, d'on va tornar altre cop cap a Mallorca. Segons Bover, la impressió de les *Meditacions...* de l'any 1695 no és l'única, siní que n'hi ha una altra el 1707, estampades totes dues per Miquel Capó.

Fitxes de les obres

[1]

Devocions molt profitoses del Examen de Conciencia, Acte de Contricio, y Meditacio de la Eternitat, que predicà lo Pare Ivan Baptista Escardò Religios de la Compañia de IESVS, en la Iglesia Cathedral de Mallorca, y en la Parrochial de Sancta Eulalia, Quaresma Any 1638. Y ara novament ab altres oracions devotissimes, ha fet estampar el Licenciado Iuan Vanrell Rector dela Vila de Espolles. En casa Rodriguez, y Piza. Mallorca 1639, 16°, [4] p. s.n. (inclosa la portada) + 28 pp. [Exemplar incomplet; segons Bover, cren 64 pp.].

Escardo, Ivan Baptista, *Rhetorica Christiana o idea de los qve dessean predicar con espiritv, y frvto de las almas (...)* sacada a lvz por el Padre (...) de la compañía de Iesus, natural de la Ciudad, y Reyno de Mallorca. Herederos de Gabriel Guasp. Mallorca 1647, 4°, [15] folis s.n.+ 507 folis + [36] folis s.n.

[2]

Vega, P. Christofol de, *Casos raros de la confessio*. Per el (...) de la Compañia de IESVS. Tradvits de Castellá en nostre vulgar Mallorquí, Per el Pare Ignaci Fiol de la matexa Compañia.(...) Afigense a la fi les Interrogacions mes importants de la Doctrina Christiana per modo de dialogo. Raphel Moya, y Thom[as] Impressor. Mallorca 1670, 8°, 1 full de respecte + [8] pp. s.n. + 196 pp. + [4] pp. s.n. + 1 full de respecte.

Vega, P. Christofol de, *Casos raros de la confessio*. Per el (...) de la Compañia de Iesvs. Tradvhits de Castellá en nostre vulgar Catalá, per el P. Ignasi Fiol, de la mateixa Companyia. Afigense a la fi les interrogacions mes importants de la Doctrina Christiana, per modo de Dialogo. En casa Ioseph Texidò; A costa de Baltasà Ferrer Llibrater, vense à sa casa. Barcelona s.d., 8º, full de respecte + [4] folis s.n. + 200 pp. + 1 full de respecte.

Vega, P. Christofol de, *Casos raros de la confessio*. Per el (...) de la Compañia de Jesus. Tradvhits de Castellá en nostre vulgar Catalá, per al P. Ignaci Fiol de la mateixa Companyia. Afigense a les fi les interrogacions mes importants de la Doctrina Christiana, per modo de Dialogo. Per Narcis Oliva Estampér, y Llibretér à la Plaça de las Cols. Gerona s.d., 8º, 2 fulls de respecte + [4] folis s.n. + 192 pp. + 1 full de respecte.

[3]

Exercici de la Santa Creu, copost per vn Frare Menor de la Observancia de Sant Francesch en elPuig de Randa, y acabat à 20. de Agost, die de Sant Bernat, aña 1446. Are traduit en llengua vulgar corrent, Aña 1682. Per F. Francesch Marçal en lo Convent de Sant Francesch de la Ciutat de Mallorca. Estampat Per Francesch Oliver Impressor. Mallorca 1683, 8º, [8] folis s.n. + 304 pp.

[4]

Busquets, Raphel, *Llibre de la invencio y miracles de la prodigiosa figyra de Nostre Senora [sic] de Llvch*. Compost per el Dr. (...) Pre. Beneficiat en la Santa Iglesia Cathedral de Mallorca. Dedicat a la Soberana Magestat de lagloriosa [sic] Reyna dels Angels Maria Sacratissima de Lluch. En la Estampa de Pera Frau Impressor de la Santa Inquisicio. [Mallorca] 1684, 8º, 1 làmina + [9] folis s.n. + 244 pp.+ [4] folis s.n.

Busquets, Rafel, *Llibre de la invenció i miracles de la prodigiosa figura de Nostra Senyora de Lluc*. Introducció: Gabriel Llompart i Rafel Juan. Aproximació sociolingüística: Gabriel Seguí Trobat. Versió: Gaspar Munar. Facsímil, edició 1684. Publicacions del Santuari de Lluc (Lucus,4) Inca 1989, 472 pp., 21'15x13'30 cm.

[5]

Fiol, Cristofol, *Ceremonias que dev observar el Sacerdot en la celebracio de la Missa Resade conforme les Rubricas del Missal Roma, y expl[i]cacio de graves Autors*. R pe[r] el D. (...) Pr. à los RRs. Pares Sacerdots deste Bisbat y Regne de Mallorca. Per Michel Cerdà, y Antich Impress. Venense en dita Estampa. Mallorca 1697, 8º, portada + [39] fulls s.n. + 1 full de contraportada

[6]

Frontera, Pera Antonia, *Meditacions del via Crvcis y Corona dels set goigs de Maria Santissima en gracia concebuda*: Excellencias del Tercer Orde de Penitencia, ab los espirituals exercicis que practican en lo Convent de Sant Francesch de la Ciutat de Mallorca los germans qui professan ser fills del dit Orde; Que à deuocio de los matexos ha compost, y ordenat lo P.P. Fr (...) de la Regular Obseruancia del Serafich P.S. Francesch de la Prouincia de Mallorca, Ministre y Visitador del dit Tercer Orde. *A lo vltim va romençada la*

Bulla de la Santa C[ruzada]. Per Mi[chel Capó]. Mallorca 1695, 8º, [11] folis s.n. + 230 pp. + [4] folis s.n.. [L'exemplar, a la BBM, duu un ex-libris de Cosme Bauzà].

RESUM

Descripció de sis obres impreses, en llengua catalana, a Mallorca al segle XVII

ABSTRACT

Description of six works printed in Mallorca in Catalan language en 17th century.